

Buddhizem.

Spisal dr. Karol Glaser.

Nestalno duševno gibanje nove dōbe, razdeljeno v toliko nasprotujočih si modroslovnih sestavov, tira modernega človeka često do čudnih nazorov in teženj. Razne sekte, ki so se ločile od krščanstva, iščejo resnice na čudnih potih. Pred nedavnim časom se je zlasti na Angleškem in v Ameriki mnogo izobražencev, katerih nazori so se bili ločili od krščanstva, udalo buddhizmu. Seveda njihov buddhizem ni bil pravo versko prepričanje, ker kdor pozna krščanstvo, pač ne more verovati bajkam in pravljicam buddhistov. A moralni nauki, ki jih uči buddhizem, in ki se često precej približujejo, vsaj zunanje, krščanskim nraštvenim zapovedim, so jih nagnili, da so začeli proučevati buddhizem in se proglašati za buddhiste.

Protestantizem ne zadovoljuje niti duha niti srca človekovega. Posebno sedaj, ko je njegov nauk razpadel v toliko nasprotujočih si mnenj, in ko je že težko sešteti razne protestantske sekte, je pač umljivo, da zlasti med njimi nemirni duh išče nauka, ki bi ga zadovoljil. A navdušenje za buddhizem se je že sedaj jako ohladilo; zapustilo je pa vendar to dobro posledico, da so se znanstveniki natančneje bavili s preiskovanjem indijskega verstva ter nam odkrili marsikatero za splošno vedo dragoceno pridobitev.

Da bi razširil buddhističsko propagando po Evropi, je l. 1887. S. Olcott izdal nemški prevod katekizma, ki je bil namenjen singhaleškimi in birmanskimi buddhovskimi otrokom; ni bil namenjen omikanim evropskim čitateljem, pa se je vendar takoj razprodal.

Nemški privrženec Buddhovih nauk, skrivaje se pod imenom Subhadra Bhikšu (srečen menih), je priredil v nastopnih izdajah tak katekizem, da je primeren odraslim čitateljem in da obsega ves nauk na kratko.

Katekizem se obrača v predgovoru do vseh tistih ljudi, katerim ni namen življenja gmotni napredek in bohotni užitek in katerim

tudi ne zadostujejo nauki vladajočih ver, niti uspehi „tako zmagalno nastopajoče vednosti“. Ti pretiranci, katerim ne ugaja niti krščanska vera niti novodōbna vednost, iščejo zadoščenja v nekem nauku brez dogem in oblik, v soglasju z naravo in z njenimi zakoni; imeti hočejo preprost nauk, ki bi hkrati imel globoko modroslovno in znanstveno vrednost. Tak nauk je baje buddhizem.

Če pomislimo, da je na svetu okoli 450 milijonov buddhistov, se nam mora zdeti vsaj vredno, da se seznanimo z njihovimi nauki. Zadnji čas je izšlo tudi mnogo znanstvenih knjig, ki nam opisujejo bistvo in zgodovino buddhizma.

Odgovorimo najprej na vprašanje: Kdo je buddhist? Buddhist je tisti, ki pripozna Buddha za vrhovnega voditelja in gospoda vseh živečih bitij in ki pripozna njegov nauk in se trudi resnobno izvrševati njegove ukaze. Ime Buddha pomeni „zbujenega“ (buddha je pret. trp. deležnik od glagola budh, budhami, ki pomeni: zbudim se).

Ne po rojstvu in po narodnosti, ne po krstu ali kakem drugem obredu, ampak po samovoljni izjavi postane človek buddhist; ta izjava (tisarana) se glasi: „Pribežim k Buddhu, pribežim k nauku (dhammo, staroindsko dharma, zakon), pribežim k bratovščini izvoljencev (sangho, staroindsko saṅgha, bratovščina).“ Taka izjava veže vse brez izjeme, bodisi, da pristopi dotičnik k duhovnikom, ki se imenujejo bhikšu (menih, staroindsko s'ramana) ali pa k posvetnim privržencem, upasako (staroindsko upāsaka, služabnik). Ta izjava ima samo moralično ali nraštveno veljavo, nihče ne sprejme ž njo pravnih dolžnosti.

To izjavo imenujejo tudi „sveto trojico“, in jo časté s to-le molitvico: „Čast in slava Buddhu, premagavcu sveta; čast in slava svetemu, čistemu, odrešujočemu nauku; čast in slava bratovščini izvoljencev.“

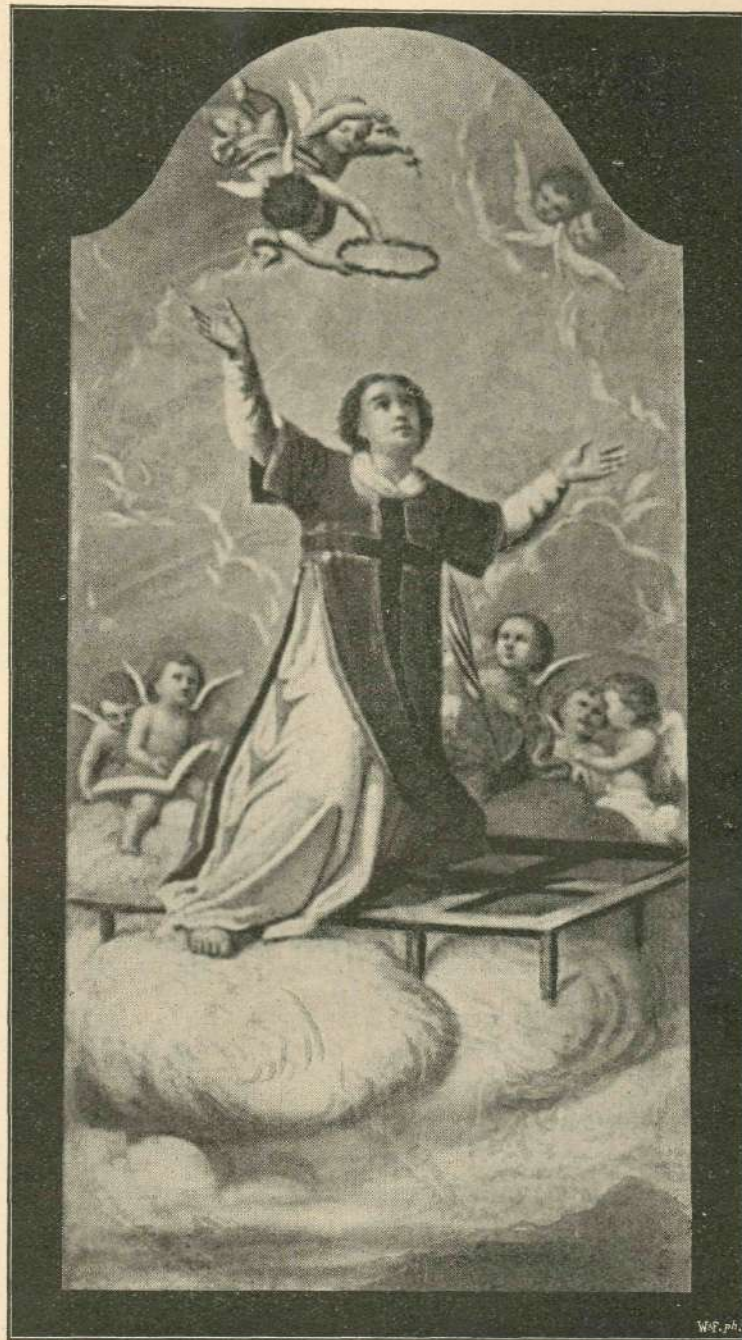
Buddha je po veri buddhistov zelo blagohoten, svet in moder oznanjevalec resnice in ustanovnik buddhovske vere, in je po lastnem trudu došel do popolnosti in razsvetljenja. Pomeni pa buddha tudi duševno stanje.

Po nazorih buddhistov je bil Buddha sin kralja Suddhodana in kraljice Majâ (staroindsko mâjâ, domišljija), ter se je porodil l. 623. pred Kristusovim rojstvom. Vladal je plemenu Sakjos (staroindsko Sâkja) ob vznožju Himâlaje z glavnim mestom Kapilavathu, blizu 150 km severno od mesta Benares ob reki Rohinî.

Po buddhovski legendi so ob njegovem rojstvu vedeži prerokovali, da postane on kralj kraljev in vladar vsemu svetu, če zasede prestol svojega očeta; če pa izvoli meniško življenje, da bo premagavec sveta.

Ob njegovem rojstvu je baje menih Kaladêvalo pritekkel iz puščave, pokleknil predenj in rekel: „Ta otrok postane nekoč največji Buddha in ljudem pokaže pot do rešitve.“

Njegovi stariši so hoteli zabraniti drugo pot. Zato so odstranjevali vse, kar bi ga bilo utegnilo spominjati človeškega trpljenja in smrti. Obdajali so ga z vsem posvetnim bliščem, da bi mu zbudili nagnjenje do posvetnega življenja; najspretnjši učitelji so ga poučevali v vednostih in umetnostih in v viteških ročnostih, ki so potrebne na kraljevskih dvorih.

Sv. Vid.

Odraslemu mladeniču je oče sezidal troje krasnih palač za troje indijskih letnih časov, za vroči, mrzli in deževni letni čas. V družbo so mu dali sinove najodličnejših plemiških rodbin; noben berač, bolnik ali starec se ni smel bližati njegovim domovom. V šest-

najstem letu svoje dôbe se je oženil s krasno kraljično Jasodharo (staroindsko jaśodhâra, slavo noseča). Po indski in sploh po orientalski šegi je na njegovem dvoru živela množica najlepših deklet.

Ko se je enkrat peljal iz svojega grada, je zapazil slabotnega starca, ki je lezel ob palici počasi naprej. Povpraša voznika, kdo je in je-li ta človek bil vedno tak? Voznik mu odgovori, da je bil nekdam lep mladenič. Na vprašanje, kako je postal tako slaboten, odgovori voznik, da je tek narave tak, da se postara vse mlado in da umrje vse, kar živi.

Pozneje vidi knežič gobovega bolnika, tretjikrat segnjito truplo, in četrtikrat častitega meniha. Vse to ga je močno pretreslo. Sklenil je ogibati se vseh posvetnih vesel, ker življenje ni vreden smoter poželenja. Ugovarjal mu je oče, ugovarjala žena, ki mu je porodila sina Rahula; pa vse je bilo zastonj. Po noči je odjahal natihoma. Pridruži se mu izkušnjavec Mâro (staroindsko mâra, izkušnjavec), kazaje mu prostrana kraljestva tega sveta in vse ugodnosti kraljevske časti. Z zaničevanjem odžene Buddha zapeljivca in se napoti k reki Anoma; tam si z mečem odreže lepe dolge kodre, oddá orožje in konja spremljevalcu, proseč ga, naj potolaži očeta in ženo. Sedem dni je ostal ob reki, se veselil samote, odločen v svojem ukrepu, in premišljeval pozemsko življenje. Potem je z nekim mimoidočim beračem zamenil obleko in šel v Radžagaham, glavno mesto kraljestva Magadha.

Tam sta stanovala dva brahmanca, Alaro Kalamo in Uddako, ki sta slovela zaradi visoke modrosti. Postal je njiju učenec z imenom Gotamo. Eden je učil, da človek po molitvah, žrtvah in pobožnih obredih očisti svojo dušo in da se more izveličati po božji milosti; drugi pa mu je govoril, da mistično premišljevanje in gledanje večnega bitja dovede do izveličanja.

Ker mu niso ugajali ti nauki, je šel k nekemu brahmanu v gosto šumo pri Uruveli in je delal ostro pokoro in mučil samega sebe. S tem je zaslovel tako, da se mu je

pridružilo pet učencev, namreč Kondanjo, Bhaddijo, Vappo, Mahanamo in Asadži. V tem gozdu je živel šest let. Pri meniškem življenju pa je oslabel takó, da se je enkrat zgrudil na tla. Njegovi učenci so že mislili, da je mrtev, pa je vendar zopet oživel.

Prepričal se je, da ga tudi tako meniško življenje ne dovede do popolnosti in zveličanja. Odslej je sklenil, da bo delal samo to, kar mu odkrije njegov notranji glas. Trudil se je na vse moči, da bi popolnoma razvil svoje višje duševne zmožnosti. Nekega dne se je nastanil pod drevesom, imenovanim „nighrodo“. Učeni rastlinoslovci je imenujejo „*ficus religiosa*“; buddhisti je imenujejo „bodhi“ (spoznanje).

Tam je nastopila zanj zadnja in najhujša izkušnja; še enkrat so se oglasili v njem vsi posvetni občutki; še enkrat so se mu prilizovale čast, mogočnost, bogastvo, posvetna ljubezen, sreča rodbinskega življenja v najbolj mamljivi obliki. Pa Gotamo se je bojeval junaško in je zmagal častno.

Ko se je naselil v njem globoki mir nirvane, takrat se je povzdignil njegov duh do onih višav, kjer se človeku odkrije resnica v popolnem svitu: postal je Buddha. Buddhovska pravljica pripoveduje, da je spoznal vzroke stvarjenja in smrti, trpljenja in preporoda, pa tudi sredstva za odstranjenje vsega trpljenja in za uničevanje neprestane vrste rojstva in smrti.

Pod drevesom „nighrodo“ je živel sedem dni; tu mu je prišlo na um, da človečanstvu razkrije zmote, v katerih živi, da uči ljudi večni svetovni red, zakaj se vrsti vzrok in učinek, in kako je treba opustiti vse posvetne misli in želje.

Ali ga ne bi zaničevalo vse, če bi učil ta novi nauk? Ne. Tega se ni bal; pomilovanje zmedenega in trpečega človečanstva ga je napotilo, da je nastopil dolgo in težavno pot oznanjevanja resnice.

Bival je še tri tedne pod drevesi kozjih pastirjev, veseleč se spoznanja prave resnice. V tem času ni jedel ne pil. Potem je vstal in rekel: „Vrata zveličanja naj se odpró vsem! Kdor ima ušesa, poslušaj nauke in živi po njih!“

Svoj nauk je razlagal najprej svojim peterim učencem, katere je našel v pustinji Isipatana blizu mesta Benares.

Prvi njegov govor se imenuje „Razglas nrvstvenega svetovnega reda“ ali „Ustanovitev kraljestva večne pravice“. Učence je vzprejel v bratovščino izvoljencev ter jim rekel: „Bodite pozdravljeni, bratje! Razširjajte nauk! Živite sveto in pokončujte vse trpljenje!“

Najbolj ga je razumel stari Kondanjo, ki je postal Araha (staroind. arhat, častni), to je tisti, ki je dosegel četrto in zadnjo stopinjo svetosti — nirvano. V mestu Benares si je pridobil še mnogo drugih privržencev iz plemiških in prostih slojev brez razlike stanu. Nato je razposlal svoje učence ali brate na vse strani, rekoč: „Idite, bratje, in razširjajte nauk zveličanja in odrešenja vseh živečih bitij v veselje in blaginjo ljudem! Mnogo je ljudi čistega srca in dobre volje, ki se pogubé, če ne slišijo odrešujočega nauka.“

Razširjaje svoj nauk je prišel do rojstvenega mesta, pa se je s svojimi brati nastanil v nekem logu zunaj mesta, kamor ga je prišel pozdravit kralj Saddhodano z vsemi moškimi sorodniki. Ko so ga ugledali v revni beraški opravi, so se ga sramovali. Drugi dan je šel beračit po mestu. Kraljevski oče je to izvedel in ga je pokaral. Ali ko je sin začel očetu navdušeno razlagati svoje nauke, prijazno uvede oče sina v palačo. Lepo je poučil Buddha tudi prestrašeno ženo in sprejel svojega sina v občino izvoljencev.

Odslej je Buddha učil še 45 let. Osem mesecev vsakega leta je hodil od kraja do kraja in razširjal novo vero pravičnosti in samozatajevanja. Štiri deževne mesece po zimi je učil v hišah svojih privržencev ali pa po takih vrtih in logih, katere so bogati buddhisti podarili občini izvoljencev. Najbolj priljubljeni so mu bili logi pri Radžagahamu in pri Savatthi. V teh letih ga nihče ni preganjal, kajti brahmanci in buddhisti niso nestrpni ljudje; samo eden izmed njegovih lastnih učencev, Devadatto, se mu je bil uprl, ker je iz častilakomnosti na stare dni svojega učitelja hotel postati vodja buddhistov, pa drugi buddhisti so preprečili te nakane.

O zadnjih letih Buddovih pripoveduje knjiga Maha-Parinibhana-Suttam, da je Buddha v 80. letu svoje dōbe začel slabeti. Najbolj je ljubil mladega učenca Anando (staroindsko ânanda, vesel, srečen). Temu je razodel, da se mu bliža smrtna ura.

Ko je Buddha zelo slab ležal pod nekim drevesom, je mimo potoval bogat, mlad trgovec Pukkuso in mu podaril dvoje dragocenih oblačil tkanih iz zlatih nitij. Eno je oblekel Buddha, eno pa Ananda.

Tako se je zasvetilo lice Buddhi, da je otemnelo celo zlato oblačilo. Potem je vstal in šel do Kusinare ob reki Hiran-Savati in legel pod dvoje dreves, ki sta hipoma začeli cveteti; cvetje je padalo na Buddho, in oglasila se je nebeška glasba. Buddha reče svojim učencem: „Vidite to prikazen? Nebo in zemlja častita popolnega. To pa ni prava čast in slava, nego na pravi način ga časté tisti, kateri živé po njegovih naukih. Vedno se spominjajte mojih naukov; vse je minljivo; brez prenehanja se trudite za zveličanje!“

To so bile njegove zadnje besede; in njegova duša je šla v najvišjo nirvano, truplo pa so sežgali s kraljevskimi častmi.

Tako opisujejo buddhovski viri življenje Buddhovo.

Buddhov nauk, ki se imenuje „dhamma“ (staroindsko dharmā, zakon, pogoj, narava, dolžnost), obsega resnico ali oni svetovni red, ki ga je gledal in razglasil Buddha, in ki je zabeležen v svetih pismih. Te svete knjige se imenujejo „Sutta-Pitaka“, „Vinaja-Pitaka“ in „Abhidhamma-Pitaka“. Pitaka pomeni knjižnico. Prva knjižnica obsega govore in izreke Buddhove, prispodobe in razlaganja; druga naredbe in predpise, kako se je vesti izvoljencem in menihom; tretja nabožno-modroslovne, dušeslovne in metafizične razprave iz novejšega časa.

Te knjižnice ne obsegajo božjih razodetij, kajti buddhizem ne pozna takih, nego samo odkritja ali razodetja razsvetljenih mož, ki so se po lastnem trudu in premišljevanju povzpeli do buddhovske nrvstvene popolnosti.

Po mnenju buddhistov človeštvo potrebuje takih mož radi svoje nevednosti in svojega

trpljenja, kajti trpljenje zbuja v plemenitih ljudeh hrepenenje po zveličanju in rešitvi.

Vzrok trpljenja in preporoda je nas vse napolnjujoči nagon do življenja, koprnenje po osebnem bivanju v tem ali drugem svetu.

V tem koprnenju človeka zavira nevednost (avidžā), podpira ga pa znanje štirih zveličanskih resnic. Te so: resnica o trpljenju, resnica o vzroku trpljenja, resnica o uničenju trpljenja in resnica o poti, ki človeka vodi do uničenja trpljenja.

Posebno značilen je Buddhov nauk o nirvani. Nirvana je stanje duha in srca, v katerem je umrla vsa volja do življenja, vse hrepenenje po užitku, vsaka strast in vsaka bolezen. To je stanje popolnega notranjega miru, ki ga spremlja nepremakljiva gotovost, da je človek rešen; tega stanja ne morejo popisati besede in ne more si ga naslikati domišljija posvetnjakov. Kdor je nirvano užival sam, le tisti si jo more predstavljati.

V sedanjem življenju more dospeti do tega stanja le malo ljudi. Večina ljudi je vsled zlih dejanj v poprejšnjih življenjih tako nedostatne duševne in nravnostne vrednosti, da jim je treba še mnogokrat priti na svet, predno se tako izpopolnijo, da so vredni odrešenja. Pa v ugodnih razmerah se more na novo poroditi vsak, kateri resnobno hrepeni po tem. Vse to je odvisno od naše volje; to odločuje „Karma“ = dejanje. Kdor je storil mnogo dobrih del, se rodi na novo v višji vrsti ljudi; človeška dejanja pa so naravni posledek prirojenega individualnega značaja, in ta značaj izhaja iz misli, besed in dejanj v poprejšnjih dobah človeškega življenja. Vse to se naslanja na zakon vzročnosti; temu zakonu se uklanjajo bogovi, človeški rod in vsa narava.

Človek se ne narodi samo na tej zemlji, ampak v vesoljnosti je neštevilno mnogo svetov, na katerih živé niže ali više razvita bitja, kakor je človek. Vsi ti svetovi se izpreminjajo neprenehoma: v vsej živeči in neživeči naravi se vrši neprestana izprememba.

Buddhisti nimajo skoro nikakih dogmatičnih naukov. Po njihovem nauku ni Bog

ustvaril sveta, in zadnjih tajnosti človeškega bitja tudi ne more razložiti nihče.

Zapovedi buddhovskih duhovnov so te-le: 1. Ne ubijaj in ne rani nobenega živečega bitja. 2. Ne kradi. 3. Zdržuj se vsega spolskega dejanja in ne zapeljuj ne žen, ne hčera, ne varovancev. 4. Ne laži, ne varaj in ne obrekuj. 5. Zdržuj se vseh vpijanljivih pijač. To je petero zapovedi za duhovnike (pančasila).

Navadnim buddhistom pa veljajo ti-le predpisi za pošteno in dobrodelno življenje:

Stariši naj svoje otroke navajajo k dobremu, naj jih odvrčajo od slabega, naj jim pomagajo s svetom in dejanjem in naj jih ne prikrajšajo v dedščini.

Otroci naj poslušajo stariše, naj zvesto izpolnjujejo svoje otroške dolžnosti, naj ne zapravljajo premoženja starišem, naj jih podpirajo, če so stari in onemogli, in naj jih po smrti imajo v hvaležnem spominu.

Učitelj navajaj učenca k dobremu in k resnici, poučuj ga v vednosti in nadziraj njegovo vedenje.

Učenec slušaj učitelja, časti ga z besedo in dejanjem in bodi pazljiv.

Mož ravnaj ljubeznivo in spoštljivo s svojo ženo, bodi ji zvest in jo visoko ceni, pred drugimi ljudmi občuj spoštljivo ž njo, skrbi, da bo imela dostojno obleko in primeren nakit.

Žena skrbi za gospodinjstvo, vzprejemaj gostoljubno sorodnike in prijatelje, bodi zvesta svojemu možu in ne zapravljaj njegovega premoženja.

Prijatelj védi se sodrugu ali prijatelju nasproti tako, kakor on želi, da bi postopali drugi proti njemu, poteguj se za njegove razmere ali stvari, deli svoj imetek ž njim, obvaruj ga nepremišljenega dejanja, daj mu zavetje v nevarnosti in pomagaj mu v zadregi.

Služabniki in delavci naj vselej in zvesto opravljajo svojo službo, naj bodo zadovoljni s tem, kar zaslužijo, in naj ne govoré slabo o svojem gospodarju.

Vsa k buddhist pokaži v mislih, besedah in dejanjih svoje spoštovanje do duhovnikov

(bhikšu), vzprejmi jih prijazno pod svojo streho in daj jim to, kar potrebujejo za svoje telo.

Duhovniki naj navadne buddhiste odvrtaajo od krivice, naj jih navajajo k dobremu dejanju, naj jih poučujejo v resnici, naj jim razganjajo dvome in kažejo pot do srečnega novega rojstva.

Dalje uči katekizem buddhistov, da bo tisti spoštovan na zemlji in prost mnogega trpljenja, da bo v miru živel s sosedi in napredoval v spoznavanju vsakdo, ki vestno izpolnjuje te zapovedi; tudi se na novo porodi v ugodnejših razmerah.

Še večje zasluge si pridobi tisti, kateri za dalje časa, ali vsaj v tedenskih praznikih (uposatho) izvršuje osmero obljub. Te obljube zavezujejo poleg že navedenih petero zapovedi izpolnjevati še sledeče določbe: 1. O neprimernem času ne jesti; kdor to obljubi, po obedu ne zaužije ničesar več. 2. Zdrževati se plesa, posvetnih pesmi, vseh javnih iger in koncertov, sploh vseh posvetnih vesellic. 3. Ne rabiti dišečih voda ali mazil, sploh ničesar, kar služi ničemurnosti.

Jako koristno je posvetnemu buddhistu izpolnjevanje osmero zapovedi. Kdor si nikdar ni pritrgal ničesar, ta ne vé, kako se naše duševne in nravne moči jačijo po samovoljnem pritržavanju, in to daje moč za više naloge.

Človek se more proti tem zapovedim ali zaobljubam pregrešiti z mišljenjem, govorjenjem in dejanjem.

Če kdo hoče doseči nirvano, mora postati bhikšu, duhovnik, ker v posvetnem življenju ni moči, popolnoma uničiti strasti, sovraštva in domišljije, kajti posvetno življenje ima dve jako škodljivi koreniki: sebičnost in nevednost.

Vsakdo se moti, kdor išče sreče v izpolnjevanju praznih želja in pohotnosti, kajti te nas razveseljujejo samo na kratek čas, in vsaka izpolnjena želja rodi drugo; potem pa ni konca ne kraja raznim željam.

Kdor misli, da je bolešno in trpko, odreči se posvetnemu blagu, veselju in življenju, ta je daleč od pravega spoznanja.

Tudi dejanje samo ob sebi ni zaslužno, ampak le namen in nesebična volja; dejanje je samo zunanji znak duševnega stanja. Kdor bi mnogo storil za reveže samo radi tega, da bi ga častili ljudje, ne bi imel nobenih zaslug.

Zlo povračati z zlom je nedostojno plemenitega moža. „Dhammapada“ uči: „Sovraštvo se ne premaga s sovraštvom, pač pa z ljubeznijo; to je večni zakon.“ Posvetni buddhist išče pravice po postavni poti brez srda do nasprotnika; duhovni buddhist pa prepusti žalitelja večni pravici; ona ga že najde. Buddhizem ne priznava večnosti posmrtnih kazni. Absolutnega zla ni na svetu, vse je samo razmerno.

Buddha ne more ljudi odrešiti po lastnih zaslugah; noben bog, noben svetnik ne more človeka rešiti zlih nasledkov njegovih zlih dejanj. Buddha kaže samo pot, po kateri se more človek sam rešiti. Knjiga „Dhammapada“ pravi: „Ti sam si grešil, ti sam trpiš; po lastnih naporih si pridobiš zasluge, po lastnih trudih se iznebiš kazni.“

Pekla in nebes v tem smislu, kakor verujejo vanja kristjani, buddhisti ne poznajo, pač pa verujejo v temne svetove, polne toge in zdvajanja, v katerih mora bivati hudobni človek. Dobri, pa še ne odrešeni ljudje bivajo v svetlih svetovih veselja in radosti, in uživajo tam sad kreposti. Če se pa oglasi v njih le drobna kal posvetnih želja, se morajo vrniti na zemljo.

Otroci se ne kaznujejo radi pregreh staršev, ker nikomur se ni treba pokoriti zaradi tujih grehov; tudi ne priznavajo buddhisti, da bi se podedovale dobre ali slabe lastnosti. Da pa morajo mnogokrat trpeti poštenjaki, dočim so srečni — vsaj na videz — zlobneži, razlagajo si buddhisti s tem, da so dotičniki v poprejšnjih življenjih delali zla ali dobra dejanja.

Tudi slučajja ne priznavajo buddhisti. Človeški razum je prešibek in ne more uvideti tajnih zvez med vzrokom in učinkom. Kadar mu je nejasna ta zveza, tedaj pravi, da se je zgodil slučaj. Zato pa človek zaradi neprijetnih slučajev tudi ne sme dolžiti niti

bogov niti ljudi, ampak mora biti skromen. Tudi samega sebe človek ne sme umoriti zaradi nasledkov pregrešnih dejanj.

Buddhisti ne priznavajo nesmrtnosti duše in „potovanja duše“ (Seelenwanderung); tudi pojem „jaz“ jim ne pomeni stalne osebnosti, ampak je le „stanje“, ki nastaja iz zveze peterih „khandos“. Ti so: telesnost (rupa), čut (vedana), spoznanje (sandža), razločevanje (sankhara), zavednost (vindžana). Ta petorica zbudi v človeku zmožnost, da si predstavlja zunanji svet in lastno bitnost. Do pravega predstavljanja pa pridemo, če se iznebimo sledečih deseterih vezi: 1. domišljije, da je duša nesmrtna; 2. dvoma v npravstveni svetovni red; 3. prazne vere, da obredi, molitve, romanje izveličajo; 4. vseh strasti in pohotnosti; 5. sovraštva; 6. ljubezni do posvetnega življenja; 7. želje po prihodnjem življenju v raju; 8. napuha; 9. duševne prevzetnosti; 10. nevednosti.

Kesu in obžalovanju se mora pridružiti tudi dejanje, ker prazno tarnanje je brez uspeha. „Dhammapada“ vprašuje: „Kaj ti pomaga ostrižena glava, norec, kaj razcapana obleka? V tvoji notranjosti biva hudoba, in zunanost hlini pobožnost.“

Tudi drugoverci se izveličajo, pa težje kot buddhisti. Spoštovati je treba tudi ljudi druge vere in druge narodnosti. Čudežev po mnenju Buddhovih privržencev ni.

Niti Buddha niti njegovi prvi učenci niso napisali ničesar o njegovi veri. Izpočetka se je učila ustno od roda do roda; buddhovski in brahmanski duhovniki se silno mnogo in na drobno učé na pamet. Na tretjem občnem zboru za kralja Aśoka (259 — 222) pred Kristom je petsto starejšin (theri) v Pataliputri zbralo Buddhove nauke po ustnem izročilu in jih sestavilo v knjigo.

V bratovščino izvoljencev sme vstopiti vsakdo, ne gledé na stan ali na narodnost; izključeni so le okuženi otroci pod petnajstim letom, sužnji, dolžniki, dokler ne plačajo, uradniki in vojaki v službi.

Novinec si izbere sam svojega duhovnega očeta ali učitelja, si ogrne žolto obleko in

obljubi, da se bo strogo držal osmero predpisov, ki so deli „vzvišenega pota“. Ti so: 1. pravo spoznanje, 2. pravo hotenje, 3. prava beseda, 4. pravo dejanje, 5. pravo življenje, 6. pravo prizadevanje, 7. pravo premišljevanje, 8. pravo zamišljenje.

Ti so glavni nauki buddhizma. Seveda jih zavijajo buddhisti v razne legende in pravljice, a v bistvu nimajo nobenega drugega nauka. Ker naglašajo najbolj sočutje in milosrčnost, zato se v npravnih predpisih buddhisti zelo bližajo krščanski npravnosti. Tudi njihovo meništvo, devištvo in uboštvo ima nekaj podobnega krščanstvu. Cerkvenega življenja in oblasti, ki bi vodile duše, pa buddhisti nimajo, in to je pač razlog, da so nekateri novodóbní odpadniki od krščanstva hoteli buddhizem povzdigniti v vero novega veka. Buddhovski katekizmi, ki so jih teozofične družbe razširile po svetu, so imeli le ta namen, da odvrnejo novodóbnó družbo od krščanstva. Buddhizem, baje edini, „more človeka oprostiti domnevanja, da je človek ustvarjeno bitje, katero je samovolja nekega Boga poklicala iz ničá v bivanje, in da mora za darilo tako dvomljive vrednosti, kakor je življenje, biti še hvaležen.“ Še celo Jezusa Kristusa samega hočejo spraviti v odvisnost od Buddhé, češ da je svoje nauke povzel iz buddhizma . . .

Kdor primerja krščanstvo z buddhizmom, mora priznati, da je krščanstvo popolna in vsestransko dovršena vera, med tem, ko je buddhizem le zbirka npravnih predpisov, kateri služi za zgodovinsko ozadje legendarična Buddhova oseba. Krščanstvo ima za smoter večno življenje, buddhizem pa uničenje življenja. Zato krščanstvo narode dviga k delavnosti in jih krepi za kulturno delo, buddhizem pa je nesposoben za velika kulturna podjetja.

Zato se pač zastonj trudijo oni, ki hočejo z buddhizmom izpodriniti krščanstvo. A primerjajoča verska filozofija dobi v njem mnogo zanimivih dejstev, ki nam kažejo teženje človeške duše po rešitvi od greha in trpljenja.